

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

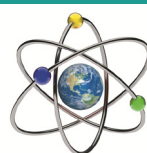
№4(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 242 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili	16
Salim Doniyorov	
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish	21
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	
Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish.....	26
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich	
Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	29
Yunusov Dilshod Raxmatovich	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	32
Aliqulova Habiba Bahranovna	
Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri	36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi	
Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli	41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna	
Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин.....	44
Уразова Марина Батыровна, Соибова Толифа Дилмуродовна	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari.....	49
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari.....	53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna	
O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati	59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi	
O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend	64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi	
Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati.....	67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari	69
N. A. Musayeva	
Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari	76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi	
Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching	81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari	84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati	87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna	
Qo'ng'iro't tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari	90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna	
Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti	93
Shamuratov Asqar Abdullayevich	

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills.....	98
<i>Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li</i>	
Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari.....	106
<i>Sobitov Otabek</i>	
O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari.....	111
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismoniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati.....	114
<i>Xasanova Sarvinoz To'liqinjon qizi</i>	
Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differentsiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi	118
<i>Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich</i>	
Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения	123
<i>Хамидова Гулноза Турсунбой кизи</i>	
Talabalarni kreativ yondashuv asosida tarbiyaviy–innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonlari.....	127
<i>Adizova G. M.</i>	
Iqtidorli bolalarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash	131
<i>Ismoilova Adolat Anvarovna</i>	
STEAM – ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish metodikasi	134
<i>So'fiboyeva Gulchehra Mamurjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	138
<i>Fayzullayeva Xovoxon Xayrullo qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlashda tarbiyachining roli.....	142
<i>Mansurova Lobar Luqmon qizi, Boqiyeva E'zoza Mashrab qizi</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni ta'lim-tarbiyalashning ilmiy-pedagogik asoslari.....	146
<i>Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi</i>	
Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari.....	150
<i>Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy texnologiyalar asosida ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi sifatida.....	153
<i>Shanazarov Otabek</i>	
Maktabgacha ta'limda STEAM yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari	158
<i>Radjapova Xuzra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Matematika ta'limida modellashtirishning psixologik va metodik asoslari: disum loyihasi tahlili.....	161
<i>Xaydarov Xurshid Ismatovich</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda gandbolchilarning tezkorligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	166
<i>Ismatullayeva Zuhra Rustam qizi</i>	
Osiyo xalq o'yinlari asosida jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning pedagogik shartlari	170
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirishda klasterli ta'lim muhitining imkoniyatlari.....	173
<i>Abduraxmanov M. B.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash.....	178
<i>Chinaliyeva Ayjamal Baxitjanovna</i>	
Talabalarda raqamli ta'lim madaniyatini rivojlantirish.....	181
<i>Eshqurbonova Nafisa Bahodir qizi</i>	
Blended Educational Technologies in Higher Education: A Systematic Analysis of Foreign Research.....	183
<i>Fozilova Maxina Adashevna</i>	
Voyaga yetmaganlarda deviant xulq shakllanishida ijtimoiy-psixologik omillarning roli.....	188
<i>Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Saydazimov Alisher Nurali o'g'li</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich tayyorlov guruhida ulotqirish texnikasi elementlarini o'rgatish samaradorligi.....	191
Hayitmurodova Nasiba Abdusalimovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiya fanini o'qitishning metodik tayyorgarligini takomillashtirish zaruriyati.....	197
Inoyatova Zulfiya Xamdamovna	
Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etishning metodologik asoslari.....	199
Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi	
Kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlarini ishlab chiqish	203
Kayumov Oybek Achilovich	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirish.....	209
Miraxmedova Mubina Mirxalil qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.....	211
Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna	
Maxsus ta'lim dasturlari orqali iqtidorli talabalarining ijodiy salohiyatini rivojlantirish	214
Rayimova Shahlo Sobirjon qizi	
STEAM ta'limida ijtimoiy intellektni rivojlantirish metodlari	217
Toshev Elbek Choriyevich	
Innovatsion texnologiyalar va ularning tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimidagi roli.....	223
Usmanov Botir Allaberdievich	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatining ahamiyati.....	227
Xalilova Dilnoza Furkatovna	
Boshlang'ich sinflarda robototexnikaning ahamiyati va o'rni	230
Xodiyeva Dilrabo Pirimovna	
Working With Visual AIDS in Teaching English in Primary Education	233
Yunusova Nodira Akhmadjanovna	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	237
Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna	

XALQARO TA'LIM TASHKILOTLARI FAOLIYATINING NAZARIY ASOSLARI

Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi

Pedagogika mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar: Ismoilova Adolat Anvarovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

Pedagogika kafedrasida dotsent v.b. (PhD)

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda xalqaro ta'lim tashkilotlari (UNESCO, OECD, UNICEF, Jahon banki va boshqalar) faoliyatining nazariy asoslari chuqur va ko'p qirrali tahlil qilinadi. Faoliyat klassik ijtimoiy nazariyalar – funksionalizm, konflikt nazariyasi, modernizatsiya nazariyasi bilan bir qatorda zamonaviy paradigmalari – post-kolonializm, post-strukturalizm, tanqidiy pedagogika, kvant fizikasi tamoyillari hamda janubiy tanqidiy nazariya asosida izohlanadi. Internationalizm va globalizatsiya o'rtasidagi ideologik-pragmatik sintez yoritilib, ta'lim transformatsion va emancipator kuch sifatida talqin etiladi. Shuningdek, kelajak ta'lim siyosatini shakllantirishda chuqur tanqidiy ilmiy yondashuv zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: xalqaro ta'lim tashkilotlari, nazariy asoslar, global ta'lim, funksionalizm, post-kolonializm, kvant fizikasi, tanqidiy pedagogika, barqaror rivojlanish, madaniy xilma-xillik, global fuqarolik, UNESCO, OECD, UNICEF, transformatsion ta'lim, ijtimoiy nazariyalar.

Abstract: This scholarly work presents a comprehensive and multifaceted analysis of the theoretical foundations of international educational organizations (UNESCO, OECD, UNICEF, the World Bank, etc.). Their activities are interpreted through classical social theories – functionalism, conflict theory, and modernization theory – as well as contemporary paradigms, including post-colonialism, post-structuralism, critical pedagogy, principles of quantum physics, and Southern critical theory. The ideological and pragmatic synthesis between internationalism and globalization is highlighted, with education viewed as a transformative and emancipatory force. The necessity of a deep critical scholarly approach to shaping future education policy is substantiated.

Key words: international educational organizations, theoretical foundations, global education, functionalism, post-colonialism, quantum physics, critical pedagogy, sustainable development, cultural diversity, global citizenship, UNESCO, OECD, UNICEF, transformative education, social theories.

Аннотация: В данной научной работе представлен глубокий и многогранный анализ теоретических основ деятельности международных образовательных организаций (UNESCO, OECD, UNICEF, Всемирный банк и др.). Деятельность рассматривается на основе классических социальных теорий – функционализма, теории конфликта, теории модернизации, а также современных парадигм – постколониализма, постструктурализма, критической педагогики, принципов квантовой физики и южной критической теории. Освещается идеолого-прагматический синтез интернационализма и глобализации, при котором образование трактуется как трансформационная и эмансипаторная сила. Обосновывается необходимость глубокого критического научного подхода к формированию образовательной политики будущего.

Ключевые слова: международные образовательные организации, теоретические основы, глобальное образование, функционализм, постколониализм, квантовая физика, критическая педагогика, устойчивое развитие, культурное разнообразие, глобальное гражданство, UNESCO, OECD, UNICEF, трансформационное образование, социальные теории.

KIRISH

Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari globalizatsiya jarayonlari, madaniy o'zaro ta'sir va jamiyatlararo munosabatlarning murakkab tizimida shakllangan murakkab ilmiy paradigma sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tashkilotlar, masalan, UNESCO, OECD va UNICEF kabi institutlar, ta'lim siyosatini shakllantirishda nafaqat amaliy choralarni, balki chuqur nazariy asoslarni qo'llaydilar, bu asoslar esa global ta'lim siyo-

sati sohasida markaziy o'rin tutadi. Nazariy jihatdan, xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyati funksionalizm, konflikt nazariyasi va post-kolonializm kabi ijtimoiy nazariyalar asosida qurilgan bo'lib, ular ta'limni jamiyatni barqarorlashtiruvchi mexanizm sifatida ko'rib chiqadi, shu bilan birga qudrat munosabatlari va tengsizliklarni tanqidiy tahlil qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Masalan, Devid Selbi va Graham Paykning global ta'lim nazariyasi 1988- va 1999-yillarda Nyutoniyl fikrlashning cheklovlarini tanqid qilib, to'rt o'lchovli modelni taklif etadi: fazoviy (o'zaro bog'liqliklar), vaqtinchalik (o'tmish-hozirgi-kelajak o'zaro ta'siri), masalalarga oid (murakkab global muammolar) va ichki (shaxsiy dunyoqarash o'zgarishi). Bu model xalqaro ta'lim tashkilotlarining faoliyatida global bog'liqlik va murakkablikni ta'kidlab, ta'lim siyosatini shakllantirishda kvant fizikasining tamoyillarini – masalan, uzluksiz bog'liqlik va noaniqlikni – qo'llashga asos yaratadi, bu esa UNESCOning barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs) kabi dasturlarda aks etadi, chunki ular ta'limni global muammolarni hal qilishning dinamik tarmog'i sifatida ko'radi.

Devid Xiksning 2003- va 2007-yillardagi nazariyasi bu asoslarni kengaytirib, ichki o'lchovni jarayon o'lchovi bilan almashtiradi, bu esa fuqarolik harakatlari uchun holistik va ishtirokchi ko'nikmalarni ta'kidlaydi, umid va ekzistensializmni global o'zgarishlarning asosiy drayveri sifatida belgilaydi. Bunday yondashuv xalqaro ta'lim tashkilotlarining faoliyatida muhim, chunki u ta'limni nafaqat bilimlarni uzatish, balki shaxsiy va ijtimoiy transformatsiya vositasi sifatida ko'rsatadi, masalan, OECDning PISA dasturida o'quvchilarning global kompetensiyalarini baholashda qo'llaniladi.

Merri Merrifildning 2001- va 2009-yillardagi hissalarini post-kolonial nazariyachilar Edvard Said va Ngugi va Tiongo ishlariga asoslanib, dekolonizatsiya qilingan ong, ikki tomonlama ong, kontrapunktal va gibridlik tushunchalarini kiritadi, bu esa xalqaro ta'limda kolonial merosni tanqidiy baholash va madaniy aralashmalarni qabul qilishga yordam beradi. Ushbu elementlar UNESCOning madaniy xilma-xillikni saqlash dasturlarida aks etib, ta'limni imperial bo'linishlarga qarshi kurash vositasi sifatida joylashtiradi, global fuqarolikni rivojlantirishda madaniy tenglikni ta'minlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslarini o'rganish uchun bir qator ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Ma'lumotlar asosan ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari (UNESCO, OECD, UNICEF, Jahon banki), normativ-huquqiy hujjatlar hamda zamonaviy ilmiy maqolalar tahlili asosida yig'ildi. Shuningdek, qiyosiy tahlil usuli orqali turli tashkilotlarning ta'lim siyosati va yondashuvlari o'zaro solishtirildi.

Tadqiqot jarayonida kontent-tahlil usuli yordamida nazariy manbalardagi asosiy g'oyalar, tushunchalar va yondashuvlar tizimlashtirildi. Analitik-sintetik yondashuv orqali olingan ma'lumotlar umumlashtirilib, xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari yaxlit holda talqin etildi. Natijalarni izohlashda tizimli va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanilib, mavjud nazariy qarashlar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlar aniqlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslarida ijtimoiy nazariyalar markaziy o'rin tutadi, ular orasida funksionalizm va konsensus nazariyalari ta'limni jamiyatni barqarorlashtiruvchi institut sifatida ko'rsatadi, konflikt nazariyalari esa qudrat va tengsizliklarni ta'kidlaydi. Post-strukturalizm, post-modernizm, post-kolonial nazariya, feminizm va tanqidiy irq nazariyasi kabi zamonaviy yondashuvlar ta'limni qudrat munosabatlari, identifikatsiya va madaniyat tahlili orqali o'rganadi, masalan, Mixel Fukoning qudrat va bilim tushunchalari UNESCOning ta'lim siyosatida gegemoniyani tanqid qilishda qo'llaniladi. Tarixiy jihatdan, bu asoslar XIX-XX asrlardagi ijtimoiy nazariyachilar (Marks, Dyurkgeym) ishlaridan kelib chiqib, modernizatsiya nazariyasi, bog'liqlik nazariyalari va neoliberal ta'sirlarga evolyutsiya qilgan, bu esa Jahon banki va XMT kabi tashkilotlarning ta'lim siyosatini shakllantirgan. Post-kolonial nazariya kolonial tarixning ta'lim tizimlariga ta'sirini tahlil qilib, subaltern tadqiqotlar orqali elit narrativlarini tanqid qiladi, global janubdan kelib chiqqan janubiy tanqidiy nazariya (Raevinn Kennell) esa shimoliy hukmronlikni rad etib, Afrika, Lotin Amerikasi va Osiyo kontekstlaridagi bilim dinamikasini kiritadi.

Ushbu nazariy asoslar xalqaro ta'lim tashkilotlarining faoliyatida amaliy qo'llaniladi, masalan, Jahon bankining ta'lim moliyalashtirish va siyosat maslahatlarida neoliberal va post-kolonial linzalar orqali rivojlantirilgan mamlakatlardagi tengsizliklarni bartaraf etishda. UNESCOning bolalik davridagi ta'lim tashabbuslari va UNICEFning mojaroli kontekstlardagi dasturlari tanqidiy pedagogika (Paulo Freire) va jamoaviy ta'lim (Jon Dyui) tamoyillariga asoslanib, ta'limni demokratiya va global fuqarolikni rivojlantirish vositasi sifatida joylashtiradi. Xalqaro xizmat-o'rganish (ISL) nazariy asoslari madaniy shok va moslashuv modellarini (U-egri, W-egri)

o'z ichiga olib, ishtirokchi rivojlanish va demokratik tadqiqot paradigmalari (PAR, feminizm) orqali jamoalarni kuchaytiradi, bu esa xalqaro ta'lim tashkilotlarining global fuqarolikni rivojlantirishdagi rolini kuchaytiradi.

Xalqaro ta'lim konsepsiyasi qiyosiy ta'lim va multikultural ta'limdan farq qilib, trans-distsiplinli ko'nikmalar va xalqaro munosabatlarni rivojlantirishga qaratilgan, bu esa global fuqarolikni shakllantirishda ideologik (internationalizm) va pragmatik (globalizatsiya) maqsadlarni birlashtiradi. Internationalizm tinchlik, bag'rikenglik va dunyo tushunchasini rivojlantirib, Ikkinchi jahon urushidan keyingi harakatlarda (Millatlar Ligasi, Xalqaro Jeneva maktabi, UNESCO) aks etadi, globalizatsiya esa mobilikni ta'minlab, IB diplom kabi malakalarni taklif etadi. Bu asoslar xalqaro ta'lim tashkilotlarining faoliyatida besh komponent orqali namoyon bo'ladi: madaniy xilma-xillikka ta'sir, o'qituvchilarning xalqaro ongini namoyon etishi, maktabdan tashqari loyihalar, muvozanatli kurikulum va xalqaro falsafaga mos boshqaruv.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Natijada, xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari ta'limni global muammolarni hal etishda muhim transformatsion kuch sifatida namoyon etadi. Ushbu tashkilotlar tomonidan ilgari surilayotgan yondashuvlar ta'limni nafaqat bilim berish jarayoni, balki ijtimoiy tenglikni ta'minlash, madaniy xilma-xillikni rivojlantirish va global fuqarolikni shakllantirish vositasi sifatida talqin etishga imkon beradi. Shu bois, ta'lim siyosatini ishlab chiqishda kompleks va tanqidiy ilmiy yondashuvlardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, turli nazariy paradigmalarni uyg'unligi ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Xususan, post-kolonial va tanqidiy pedagogik yondashuvlar orqali ta'limdagi tengsizliklarni kamaytirish hamda inklyuzivlikni ta'minlash imkoniyatlari kengayadi.

Amaliy jihatdan, xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish, global kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metodlarni joriy etish hamda madaniy xilma-xillikni qo'llab-quvvatlash muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirish va ta'lim tizimini izchil takomillashtirish global barqarorlik va ijtimoiy taraqqiyotga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ni tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni (PF-5847-son, 2019-yil 8-oktabr). – Oliy ta'limda xalqaro standartlar va reytinglarni integratsiya qilish masalalari (lex.uz rasmiy nashri).
2. Inklyuziv ta'lim: darslik / Madatov I.Y. va boshq. – Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2024-yil. – 200+ b. (Inklyuziv ta'limning xalqaro huquqiy asoslari va O'zbekiston tajribasi).
3. "Global ta'lim va milliy metodika taraqqiyoti": IV respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti, 2020-yil. – 300+ b.
4. "O'zbek tilining xorijda o'qitilishi: ta'lim nazariyasi va amaliyoti": xalqaro onlayn ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti, 2021-yil. – 400+ b.
5. Pedagogika nazariyasi bo'yicha o'quv qo'llanmalar (masalan, "Pedagogika" darsligi va qo'shimcha materiallar, O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tavsiyasi bilan, 2020–2024-yillar nashrlari). – Ta'lim va tarbiya nazariyasi metodikasi (turli nashrlar, jami 500+ b.).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.